

INFLUENȚA MODELELOR PARENTALE ÎN STRUCTURAREA PERSONALITĂȚII INFRACTORILOR AGRESIVI VERSUS NONAGRESIVI

*Vîrlan Maria, dr., conf. univ., UPS „Ion Creangă” din Chișinău,
Gruîță Maria Elena, psiholog, penitenciarul Aiud,
Hazaparu Doru, psiholog, penitenciarul Bârcea Mare*

CZU:159.9.07-058.55

Abstract

Offenders are a particular social category, with great behavioural diversity. External factors do not act directly and unequivocally on the individual, but through the filter of individual peculiarities, roots of which are to a small extent in the innate elements of the personality and to a large extent in his antecedents and personal history. All these can determine a certain type of dysfunctional behaviour, a certain way of acting and reacting in the psychological space, in the way of resolving the conflict situations that always appear in this space.

Thus, from the perspective of multiple causalities, delinquent behaviour occurs due to several factors, one of which being the perceived parental model.

Key-words: criminals, aggressivity, parental model, penitentiary, family.

Penitenciarul este „un univers fascinant și revoltător totodată, o lume în permanentă implozie psihologică, unde coordonatele de existență sunt crima, eșecul, patologicul, stresul, disperarea, neputința” [2].

Cu toate eforturile care se fac în prezent de către administrațiile locurilor de detenție, în cazul persoanelor condamnate la pedepse mari, precum și al recidiviștilor, asistăm din păcate deseori la reorganizări negative ale valorilor personale, lucru ce le diminuează receptivitatea față de procesul reeducativ.

Infractorii reprezintă o categorie socială aparte, cu o mare diversitate comportamentală. Factorii externi nu acționează direct, nemijlocit și univoc asupra individului, ci prin filtrul particularităților sale individuale, particularități ale căror rădăcini se află în mică măsură în elementele înnăscute ale personalității și în cea mai mare măsură în antecedentele sale, în istoria personală. Toate acestea pot determina un anumit tip de comportament disfuncțional, un anumit mod de a acționa și reacționa în spațiul psihologic, în modul de a rezolva situațiile conflictuale care apar mereu în acest spațiu.

Infractorul agresiv este autorul unor fapte violente, brutale, cu consecințe individuale și sociale deosebite (vătămare corporală, tentativă de omor, lovitură cauzatoare de moarte, omor). Acest tip de infractor se caracterizează prin agresivitate, emotivitate puternică, descărcări reactive, stări de mânie, ostilitate, autocontrol foarte scăzut etc.

Agresivitatea fizică (mai ales la infractorii cu o constituție athletică) se manifestă și prin folosirea unor obiecte, cum ar fi cuțit, topor, armă, baston etc., iar agresivitatea verbală, prin insultă, calomnie, amenințare, plângerea la autorități etc. (cu predilecție la infractorii cu o constituție astenică).

Agresivitatea, ca trăsătură specifică acestui tip de infractor, este asociată de cele mai multe ori cu abuzul de alcool, ceea ce determină o creștere a tensiunii emoționale și o scădere a capacității de autocontrol, favorizând trecerea la actul infracțional agresiv.

La infractor agresivitatea apare fie în situații frustrante, fie atunci când acesta comite infracțiuni prin violență. Agresivitatea și violența nu pot fi separate de alte trăsături ale personalității infractorului. Astfel agresivitatea este strâns legată nu numai de intoleranța la frustrare, ci și de forța exacerbată a trebuințelor polarizate în plăcerea de a domina. Agresivitatea

și violența infractorilor este declanșată ușor și datorită lipsei sentimentului de culpabilitate și tendinței de a considera actele lor drept legitime.

Comportamentul agresiv, antisocial al infractorului, este în mare măsură învățat, dobândit în contextul climatului familial agresogen și în contextul împrejurărilor de viață, disfuncționale din punct de vedere psihosocial.

Familia a fost abordată conceptual, de mulți specialiști (sociologi, biologi, economiști, psihologi, etnologi), conferindu-i-se o multitudine de definiții. De asemenea, familia ca și entitate aparte este cuprinsă și în actele legislative, mai precis în dreptul familiei.

Sintetizând numeroasele definiții date familiei se pot contura următoarele caracteristici:

- existența unui anumit număr de persoane;
- reuniunea lor este urmarea actului de căsătorie, a filiației, a rudeniei, înfierii și a altor raporturi asimilate relațiilor de familie (tutelă, adopție);
- între membrii grupului familial există un ansamblu de drepturi și de obligații garantate juridic;
- relațiile interpersonale, de ordin biologic, psihologic și moral dintre membrii săi;
- climatul sau atmosfera psihosocială;
- ansamblul de norme și reguli privind conduita membrilor grupului familial;
- organizarea structurală, cu o anumită distribuție a rolurilor și sarcinilor familiale;
- îndeplinirea unor funcții în raport cu societatea.

Realizarea *tipologiilor*, are de regulă la bază diferite concepții, teorii, care tratează tema respectivă. Rezumându-ne la o abordare sistemică, deosebim familia funcțională și familia disfuncțională [4].

Familia funcțională are următoarele caracteristici:

- este un sistem în continuă transformare;
- se adaptează la propriile sale schimbări, la diferitele faze ale ciclului dezvoltării, la diferitele modificări din exterior, pentru a se dezvolta atât psihologic, cât și social;
- este un sistem autoreglator, autoorganizator;
- își dezvoltă propriile reguli de interacțiune;
- acționează ca un sistem deschis, interacționând în același timp cu celelalte elemente ale rețelei (stimă de sine bună, relații deschise, acceptate; reguli umane, flexibile, adaptate, adecvate; comunicarea în interiorul familiei este clară, specifică, deschisă, directă; atitudinea față de lumea exterioară este de deschidere și încredere; schimbarea este trăită ca un fenomen normal).

Familia disfuncțională se caracterizează prin:

- este prizonieră a unui mod organizațional inadecvat;
- se conduce, în principal, după două forțe disfuncționale: durerea și inerția;
- capacitate de schimbare redusă, ritualuri rigide;
- este un sistem închis (stimă de sine scăzută, relații închise, conflictuale; reguli inumane, rigide, nenegociabile; comunicarea în interiorul familiei este vagă, indirectă, implicată, neclară; atitudinea față de lumea exterioară este caracterizată prin defensă, rigiditate, supunere; schimbarea este dificilă, nu face parte din regulile sistemului; nu se caută înțelegerea problemelor, reșourile sunt frecvente).

Deși funcția socializatoare a familiei cunoaște o evoluție descendentă, ea fiind preluată de instituțiile specializate, nu se poate nega sau ignora rolul familiei, al părinților ca model în formarea personalității copiilor. În exercitarea influențelor educative de către părinți un rol important îl are climatul educațional familial, văzut ca o formațiune psihosocială ce cuprinde ansamblul stărilor psihice, atitudinile etc., ce caracterizează grupul familial o perioadă mai mare de timp.

Cei mai importanți indicatori ai climatului educațional familial sau ai ambianței psihosociale sunt:

- modul de raportare interpersonală a părților (nivelul de înțelegere și de apropiere, acordul sau dezacordul în legătură cu diferitele probleme);
- ansamblul de atitudini ale membrilor familiei în legătură cu normele și valorile sociale;
- gradul de coeziune al membrilor grupului familial;
- modul în care este perceput și considerat copilul;
- modul unitar sau diferențiat de manifestare a autorității părintești;
- gradul de acceptare a unor comportamente variate ale copiilor;
- nivelul de satisfacție resimțită de membrii familiei;
- dinamica apariției unor stări tensionale și conflictuale;
- modul de aplicare a recompenselor și sancțiunilor;
- gradul de deschidere și de sinceritate manifestat de membrii grupului familial.

În cercetarea de față ne-am înaintat drept **scop** de a identifica existența unor legături între modelele parentale disfuncționale și dezvoltarea personalității individului, de a evidenția posibile diferențe între deținuții care au comis infracțiuni cu violență și deținuții care au comis infracțiuni fără violență în ceea ce privește percepția modelelor de educare parentală, precum și existența unei relații între modelele parentale percepute și orientarea reacțiilor, în cazul unor situații frustrante.

Ipotezele ce stau la baza cercetării au fost următoarele:

- Un model parental disfuncțional poate influența defavorabil dezvoltarea ulterioară a individului.
- Există diferențe între deținuții care au comis infracțiuni cu agresivitate și cei care au comis infracțiuni fără agresivitate în ceea ce privește memoria modelelor de educare parentale percepute.
- Un model de educare parentală reactiv generează reacții extrapunitive la frustrare.

Eșantionul cercetării este format din 128 de persoane private de libertate de sex bărbătesc, cu vârste cuprinse între 18-60 ani.

Lotul I este format din: 64 de persoane private de libertate, care au comis infracțiuni cu agresivitate (tentativă de omor, tâlhărie, vătămare corporală, omor, viol), lotul II este format din: 64 de persoane private de libertate care au comis infracțiuni fără agresivitate (furt, înșelăciune, conducere fără permis, deținere și trafic de stupefiante, trafic de persoane etc.).

Instrumentele și metodele utilizate au fost: testul de frustrare al lui S. Rosenzweig, chestionarul E.M.B.U, Indexul de atașament – M. Ainsworth, observația, interviul clinic, anamneza, acestea fiind administrate individual.

Analiza și interpretarea rezultatelor

În urma administrării instrumentelor de investigație și prelucrării rezultatelor s-a impus o analiză fină și de detaliu a datelor obținute pentru a putea extrage date semnificative ale populației studiate, atât a grupului de persoane care au săvârșit infracțiuni cu violență cât și a celor care au primit condamnări pentru fapte fără violență. Aspectul esențial pe care l-am avut în vedere l-a constituit verificarea ipotezelor de la care s-a pornit în realizarea studiului și măsura în care ipotezele s-au confirmat sau infirmat. Am considerat că o abordare unitară a datelor și a corelațiilor obținute în ambele loturi ne poate ajuta la înțelegerea în ansamblu a tematicii abordate.

Tabelul 1. Structura eșantionului după nivelul de școlarizare

Analfabeți		Școala primară		Gimnaziu		Școala profesională		Liceu	
Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
12	<i>8,48</i>	20	<i>15,93</i>	53	<i>41,34</i>	27	<i>21,31</i>	16	<i>12,93</i>

Subiecții provin în proporție de 24,21% din mediul rural și 75,79% din mediul urban. În funcție de categoria de vârstă, aceștia au o vârstă cuprinsă între 21 și 30 de ani în proporție de 47,67%, între 31 și 40 ani în proporție de 43% iar 18,75% au peste 40 de ani.

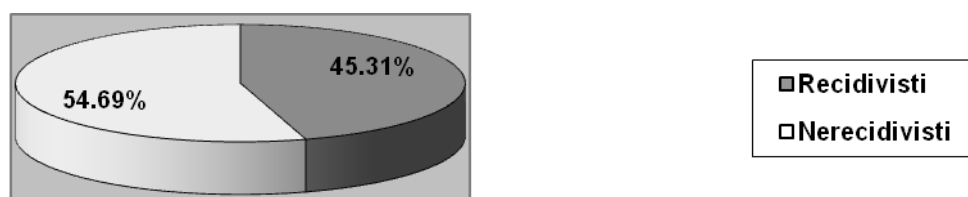

Fig. 1. Structura după starea de recidivă

Tabelul nr. 2. Modele parentale predominante în familiile subiecților din cele două penitenciare

MODELUL PARENTAL	PENITENCIARUL I		PENITENCIARUL II		TOTAL	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Bazat pe căldură emoțională	23	<i>35,93</i>	44	<i>68,75</i>	67	<i>52,34</i>
Bazat pe supraprotecție	5	<i>7,83</i>	2	<i>3,12</i>	7	<i>5,48</i>
Combinatie între modelul căldură emoțională și supraprotecție	13	<i>20,31</i>	6	<i>9,37</i>	19	<i>14,84</i>
Combinatie ce cuprinde cel puțin un model bazat pe respingere	23	<i>35,93</i>	12	<i>18,76</i>	35	<i>27,34</i>
TOTAL	64	<i>50</i>	64	<i>50</i>	128	<i>100</i>

Modelul bazat pe căldură emoțională este predominant în cazul subiecților din Penitenciarul I. În cazul Penitenciarului II, modelul parental bazat pe căldură emoțională are valori asemănătoare cu situația în care cel puțin un părinte a avut un stil comportamental perceput

de subiecți ca fiind abuziv, privativ, punitiv, umilitor, reiectiv, generator de culpabilitate, favorizant pentru ceilalți. De asemenea se observă valori mai mari în cazurile care au implicat o atitudine supraprotectivă, supraimplicantă, tolerantă sau favorizantă pentru subiect din partea unuia sau a ambilor părinți.

O posibilă explicație pentru această situație o constituie diferențele, dintre persoanele private de libertate din cele două penitenciare, sub aspectul regimului închis sau semideschis de executare a pedpselor privative de libertate, ponderea recidiviștilor, gravitatea infracțiunilor și durata pedepselor, factorii social-economici și culturali.

Tabelul nr. 3. Structura pe infracțiuni și starea de recidivă în cazul subiecților condamnați pentru fapte fără violență

Infracțiunea Penitenciarul	Furt %	Trafic de droguri %	Înșelăciune %	Evaziune fiscală %	Conducere fără permis %	Alte infracțiuni %	RECI- DIVIȘTI %
I	46,87	15,62	15,62	9,37	6,25	6,27	56,25
II	62,50	6,25	3,12	3,12	6,25	18,76	53,12

Tabelul nr. 4. Structura pe infracțiuni și starea de recidivă în cazul subiecților condamnați pentru fapte cu violență

Infracțiunea Penitenciarul	Omor %	Tâlhărie %	Tentativă de omor %	Viol %	Lovituri cauz. de moarte %	Alte infracțiuni ultraj,vătămare %	RECI- DIVIȘTI %
I	53,13	34,37	-	6,25	6,25	-	46,87
II	28,12	31,25	18,75	9,37	-	12,51	25,00

Faptul că între subiecții aflați în cele două penitenciare există diferențe atât în ceea ce privește preponderența unui anumit model parental adoptat de părinți, cât și sub aspectul gravității infracțiunilor săvârșite, ne poate duce la concluzia existenței unei legături de cauzalitate între modelul parental care a influențat cristalizarea structurii de personalitate începând cu perioada copilăriei și gravitatea faptelor antisociale pentru care acești subiecți au primit diferite condamnări.

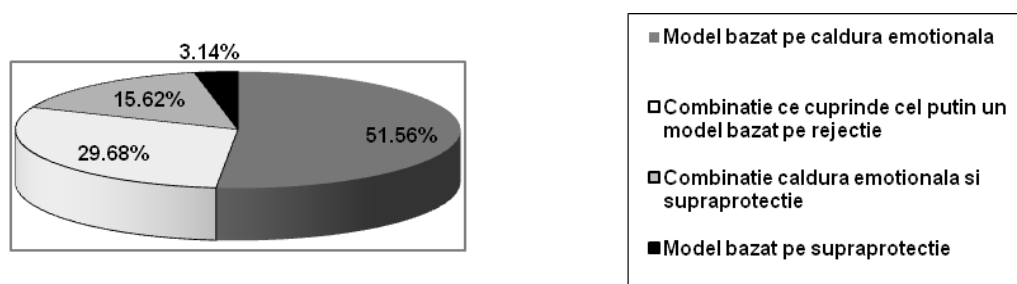

Fig. 1. Modele parentale întâlnite în cazul subiecților condamnați pentru infracțiuni cu violență

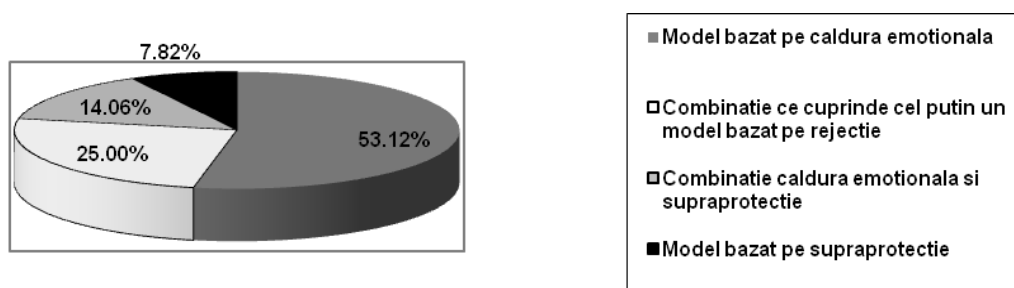

Fig. 2. Modele parentale întâlnite în cazul subiecților condamnați pentru infracțiuni cu violență

Fără a se înregistra diferențe cu adevărat semnificative cu privire la preponderența unui anumit model parental în cazul subiecților aparținând celor două grupuri – condamnați pentru infracțiuni cu violență respectiv infracțiuni fără violență – sunt ușor de observat valorile mai mari pentru modelul parental bazat pe rejectie în cazul delincvenților autori de fapte cu violență (29,68% față de 25%).

Tabelul nr. 5. Corelația dintre diferite modele parentale și infracțiuni cu violență

Infracțiunea Modelul parental	Omor %	Tălhărie %	Tentativă de omor %	Viol %	Lovituri cauz. de moarte %	Alte Infracțiuni %	TOTAL	
							Abs	%
Bazat pe căldură emoțională	30,30	30,30	18,18	9,09	3,04	9,09	33	100
Bazat pe supraprotecție	70,00	20,00	-	-	-	10,10	10	100
Combinatie între modelul căldură emoțională și supraprotecție	50,50	50,50	-	-	-	-	2	100

Combinatie ce cuprinde cel puțin un model bazat pe rejecție	42,10	42,10	-	10,5 2	5,28	-	19	100
---	-------	-------	---	-----------	------	---	-----------	-----

Din tabelul nr. 5 se observă un plus de gravitate cu privire la infracțiunile care au drept autori subiecții care au avut cel puțin un părinte care a adoptat un stil parental bazat pe rejecție sau supraprotecție.

Faptul că infracțiuni grave au fost comise în număr semnificativ și de subiecți ai căror părinți au avut față de ei o atitudine afectuoasă, stimulativă, bazată pe căldură emoțională, ne duce la concluzia că un anumit model parental nu reprezintă singurul factor care poate sta la baza predispoziției pentru un comportament infracțional.

Din perspectiva cauzalității multiple, comportamentul delincvent apare la intersecția mai multor factori, unul dintre aceștia fiind reprezentat de frustrație. Un nivel scăzut al toleranței la frustrare face ca formularea și atingerea unor obiective acționale să se facă prin apelul la mijloace ilegale. Violența conduitelor agresive este direct proporțională cu intensitate a motivației frustrante.

Tabelul nr. 6. Corelația dintre diferite modele parentale și orientarea agresiunii în cazul frustrației

DIRECȚIA AGRESIUNII	ORIENTAREA SPRE EXTERIOR		ORIENTAREA SPRE INTERIOR		EVITAREA AGRESIUN II		TOTAL	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs	%
MODEL PARENTAL								
Bazat pe căldură emoțională	19	28,35	10	14,94	38	56,71	67	52,3 4
Bazat pe supraprotecție	3	42,85	1	14,30	3	42,85	7	5,48
Combinatie între modelul căldură emoțională și supraprotecție	2	10,54	3	15,78	14	73,68	19	14,8 4
Combinatie ce cuprinde cel puțin un model bazat pe rejecție	22	62,85	6	17,15	7	20,00	35	27,3 4
TOTAL	46	35,93	20	15,64	62	48,43	128	100

Se observă că un model parental bazat pe afecțiune, stimulare, căldură emoțională orientează subiectul spre evitarea agresiunii și glosarea frustrației.

În cazul indivizilor care au perceput comportamentul părinților ca fiind unul bazat pe rejecție predominantă este orientarea către exterior a agresiunii. Aceștia accentuează existența obstacolului frustrant, neagă în mod agresiv faptul de a fi răspunzători de ceva care le este reproșat, învinovătesc sau își îndreaptă ostilitatea către persoane sau lucruri din împrejurimi (Tabelul nr. 6).

Aceeași orientare se constată și la analiza separată a ambelor categorii de fapte. Subiecții care s-au dezvoltat într-un mediu bazat pe respingere sunt mai puțin dispuși să evite agresiunea orientându-o cu precădere spre exterior indiferent dacă au comis fapte cu violență sau fără violență, în timp ce indivizii care s-au dezvoltat într-un mediu favorabil din punct de vedere afectiv evită agresiunea.

Aceștia din urmă se adaptează mai ușor la situație, speră că timpul sau împrejurările favorabile ar putea rezolva problema, reduc obstacolul din situația frustrantă până aproape de negarea lui (Tabelul 7).

Tabelul nr.7. Corelația dintre diferite modele parentale și orientarea agresiunii în cazul frustrației, la subiecți care au comis infracțiuni cu violență, respectiv, fără violență

DIRECȚIA AGRESIUNII ÎN FUNCȚIE DE FAPTĂ MODELUL PARENTAL	ORIENTAREA SPRE EXTERIOR %		ORIENTAREA SPRE INTERIOR %		EVITAREA AGRESIUNII %	
	Fapte cu violență	<i>Fapte fără violență</i>	Fapte cu violență	<i>Fapte fără violență</i>	Fapte cu violență	<i>Fapte fără violență</i>
Bazat pe căldură emoțională	28,26	13,04	10,00	40,00	29,03	32,25
Bazat pe supraprotecție	2,20	4,34	-	5,00	1,64	3,22
Combinatie între modelul căldură emoțională și supraprotecție	4,34	-	5,00	10,00	11,29	11,29
Combinatie ce cuprinde cel puțin un model bazat pe respingere	28,26	19,56	10,00	20,00	6,45	4,83

Concluzii. Perspective

În cazul comportamentului agresiv se creează o stare psihofiziologică de ostilitate trăită în plan inconștient, conștient sau fantasmatic și susținută de excitabilitate și impulsivitate. Este ocazia de revărsare a tensiunilor psihofizice, de explozare a refulărilor și frustrărilor. Pe acest fond bio-psihic tensionat, răscolit de refulări și frustrări, pe fondul mâniei, se declanșează, datorită resorturilor interne, actul sau faptul agresiv. Există fără îndoială un suport economic precar în cazul celor care comit acte agresive și violente. Sărăcia poate fi cauză și condiție a agresivității și violenței, dar nu este singura. Acte de violență se petrec și în mediile familiale cu grad acceptabil și ridicat al nivelului de trai. Apoi, mai putem observa că cele mai multe fapte reprobabile se explică prin carențele și deficiențele educative din familie și școală, prin mediul conflictual generat de sărăcie, consum de alcool și de stupefiante. Unele acte de violență se explică de asemenea prin comportamentele patologice ale agresorilor, prin bolile psihomentele și socioafective, prin caracteropatii structurale. S-a observat că, prin actele de violență și agresivitate, se defulează suferințele copilăriei și adolescenței, eșecurile școlare sau profesionale, lipsa de preocupare, eșecurile sentimental-erotice. Mobilurile comiterii actelor de agresivitate și

violență au un spectru larg de reprezentare: deprinderile, obișnuința, imitarea, nevoia de performanță, protestul, disperarea din cauza sărăciei, frica, ura, gelozia, automatismul patologic. Familia poate fi pentru unii din semenii noștri un infern din cauza conflictelor soluționate prin acte de agresivitate și violență. În aceste cazuri, ea generează și întreține stări de insecuritate și anxietate.

Rezultatele obținute în urma cercetării noastre ne-au confirmat ipotezele de la care am plecat. Un model parental disfuncțional poate influența defavorabil dezvoltarea ulterioară a individului, la fel cum este justificat și faptul că există diferențe între deținuții care au comis infracțiuni cu agresivitate și cei care au comis infracțiuni fără agresivitate în ceea ce privește memoria modelelor de educare parentale percepute.

Important de precizat este faptul că un anumit model parental nu reprezintă singurul factor care poate sta la baza predispoziției pentru un comportament infracțional.

Din perspectiva cauzalității multiple, comportamentul delincvent apare la intersecția mai multor factori, unul dintre aceștia fiind reprezentat de frustrație. Un nivel scăzut al toleranței la frustrare face ca formularea și atingerea unor obiective acționale să se facă prin apelul la mijloace ilegale. Violența conduitelor agresive este direct proporțională cu intensitatea motivației frustrante. Astfel, persoanele al căror model de educare a fost preponderent de tip rejectiv din partea unui părinte sau a amândurora, agresivitatea este în cele mai multe cazuri orientată extrapunitiv. Aceștia accentuează existența obstacolului frustrant, neagă în mod agresiv faptul de a fi răspunzători de ceva care le este reproșat, învinovățesc sau își îndreaptă ostilitatea către persoane sau lucruri din împrejurimi.

Aceiași orientare se constată și la analiza separată a ambelor categorii de fapte. Subiecții care s-au dezvoltat într-un mediu bazat pe rejecție sunt mai puțin dispuși să evite agresiunea, orientându-o cu precădere spre exterior, indiferent dacă au comis fapte cu violență sau fără violență, sunt persoane la care violența este cauzată de frustrări, abuzuri, agresiuni, sau este văzută ca fiind singurul mod de a-și atinge scopurile. Indivizii care s-au dezvoltat într-un mediu favorabil din punct de vedere afectiv evită agresiunea, se adaptează mai ușor la situație, speră că timpul sau împrejurările favorabile ar putea rezolva problema, reduc obstacolul din situația frustrantă până aproape de negarea lui.

Se observă că un model parental bazat pe afecțiune, stimulare, căldură emoțională orientează subiectul spre evitarea agresiunii și glosarea frustrației.

Ajungând la aceste concluzii ne punem întrebarea firească, ce am putea face pentru aceste persoane care ajung în penitenciar, ca serviciu de educație și asistență psihosocială? Se știe că penitenciarul este o instituție totalitară unde comportamentul celor care ajung aici devine un comportament controlat tocmai pentru a se adapta noului mediu în care sunt obligați să stea o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp. Acest fapt constituie un impediment în munca noastră cu persoanele private de libertate. Dar, cunoscându-le istoria persoanlă, caracteristicile psihologice, putem acționa în vederea reeducării și resocializării lor. Astfel, putem acționa prin intervențiile de specialitate pentru :

- conștientizarea nivelului propriu de agresivitate și canalizarea energiei spre temperarea forței și a impulsivității folosirii ei spre activitățile culturale, sportive, îndeletniciri practice, activități generatoare de satisfacții și de consumare a energiei agresive;

- autoeducarea tuturor categoriilor de vârstă pentru evitarea situațiilor generatoare de agresivitate și violență, pentru contracararea lor, pentru creșterea rezistenței de a trăi în medii ostile;

- elaborarea și aplicarea unor programe eficiente de prevenire și combatere a violenței, a traficului și consumului de droguri;

- informarea obiectivă, selectivă, și difuzarea opiniilor nonviolente, participarea la acțiuni de informare și educare;

- crearea oportunităților culturale de organizare a timpului pentru minorii și tinerii care ajung în penitenciar – cluburi, serbări, competiții sportive, concursuri etc. Preocupările generatoare de satisfacții distrag atenția de la mirajul libertății stradale;

- implicarea ONG-urilor, a Bisericii și a altor instituții publice, de stat, pentru campanii educative în favoarea combaterii violenței, educarea interesului și a dragostei față de muncă.

BIBLIOGRAFIE

1. DAVID, D. *Metodologia cercetării clinice. Fundamente*. Iași: Editura Polirom, 2006.
2. GHEORGHE, Florian. *Fenomenologie penitenciară*. București: Oscar Print, 2006.
3. Gheorghe, Florian. *Psihologie penitenciară*, ediția a doua. București: Editura Oscar Print, 2001.
4. MITROFAN, I.; MITROFAN, N. *Familia de la A la Z*. București: Editura Științifică, 1991.
5. EIBL - EIBESFELDT, I. *Agresivitatea umană*. București: Edit. Trei, 1995.
6. LORENZ, K., *Asa-zisul rău. Despre istoria naturală a agresiunii*. București: Edit. Humanitas, 1998.
7. NECULAU, Adrian; Ferreol Gilles. *Violența. Aspecte psihosociale*. Iași: Polirom, 2003.
8. ILUȚ, P. *Comportament prosocial-comportament antisocial*. În I. Radu (coord.). *Psihologie socială*. Cluj-Napoca: Edit. Exe, 1994.
9. TURLIUC, Maria Nicoleta. *Psihosociologia comportamentului deviant*. Iași: Institutul European, 2007.
10. PREDA, V. *Delincvența juvenilă*. Cluj-Napoca: Edit. Presa Universitară Clujeană, 1998.

SECURITATEA PSIHOLAGICĂ ȘI VIOLENȚA CIBERNETICĂ LA ADOLESCENȚI

Plămădeală Victoria, dr., lector univ., UPS „Ion Creangă” din Chișinău
Cernevschi Viorica, dr., lector univ., UPS „Ion Creangă” din Chișinău

CZU: 159.922.8

CZU: 316.77-053.6

Abstract

This article reveals the issue of cyberbullying in adolescents. The study conducted on a sample of 40 adolescents, 12th grade students, 40 parents, 10 teachers, 1 school psychologist, 5 social workers and 2 sector police officers, showed that cyberbullying against young people is increasing in Moldova. Adolescents do not know the rules of using the internet to protect themselves, they are still in the period of personality formation and do not possess firmness and value beliefs that could protect them from acts committed recklessly with serious consequences for their physical and mental health. Parents are not aware of the danger their children are subjected to in the virtual world. In order to be competent in the field, teachers need training courses to equip them with means of intervention, in order to improve students' abilities to protect themselves against cyber abuse.